

ГАДААД ХУДАЛДААНЫ САРЫН ТОЙМ

2015 оны 12 дугаар сар

Гадаад худалдааны эргэлт: \$8,466.6 сая

Мөнгөн дүн тайлант хугацааны эцэст 8,466.6 сая ам.долларт хүрч, өнгөрсөн оны мөн үеэс 23.1%-иар буюу 2,544.6 сая ам.доллараар буурсан. Үүнд экспорт 1,105.1 сая ам.доллараар, импорт 1,439.5 сая ам.доллараар тус тус буурсан нь нөлөөлөв.

Хөрш орнуудтай хийсэн худалдааг авч үзвэл, нийт бараа эргэлтийн 62.1% буюу 5,257.9 сая ам.долларын худалдааг БНХАУ улстай, 13.0% буюу 1,098.0 сая ам.долларын худалдааг ОХУ-тай тус тус хийсэн байна. БНХАУ-тай хийсэн худалдаа өнгөрсөн оны мөн үеэс 22.7%-иар, ОХУ-тай хийсэн худалдаа 31.8%-иар тус тус буурчээ.

Гадаад худалдааны нийт тэнцэл: \$872.3 сая

Мөнгөн дүн 2015 оны эхний 12 сарын байдлаар гадаад худалдааны тэнцлийн ашиг өнгөрсөн оны мөн үеэс 334.4 сая ам.доллараар нэмэгдсэнээр 872.3 сая ам.долларын ашигтай гарлаа. Энэ нь экспорт 19.1%-иар буурсан ч импорт түүнээс өндөр дүнгээр буюу 27.5%-иар буурсантай холбоотой байна.

Экспорт, импортын жилийн өсөлтийн зөрүүг 3 сарын гулсах дунджаар (moving average) авч үзвэл сүүлийн жилүүдэд байнгын бууралттай байсан боловч 2014 оны эхнээс экспортын өсөлт нэмэгдэж, импортын өсөлт буурсан тул жилийн өсөлтийн зөрүү өссөн. Харин 2015 он гарсаар зэсийн баяжмалын экспортын нөлөө тогтворжиж, барааны эргэлтийн өсөлт буурч байна.

Валютын төлбөртэй худалдааны тэнцэл: \$1185.0 сая

Валютаар төлбөр тооцоог нь гүйцэтгэсэн худалдааны тэнцэл нь төгрөгийн валюттай харьцах ханшид нөлөөлдөг суурь үзүүлэлт юм. Сүүлийн 2 жилийн хугацаанд тогтмол алдагдалтай байсан валютын төлбөртэй худалдааны тэнцэл 2014 оны сүүлийн хагасаас эхлэн тогтмол ашигтай гарч байна. 2015 оны эхний 12 сарын гүйцэтгэлээр 1,185.0 сая ам.долларын ашигтай буюу өнгөрсөн оны мөн үеэс 327.2 сая ам.доллараар сайжирсан үзүүлэлттэй байна. Үүнд валютын төлбөртэй импорт 30.3%-иар буурсан нь нөлөөлсөн.

Гадаад худалдааны нөхцөл: 1.169 (Туршилт тооцоо)

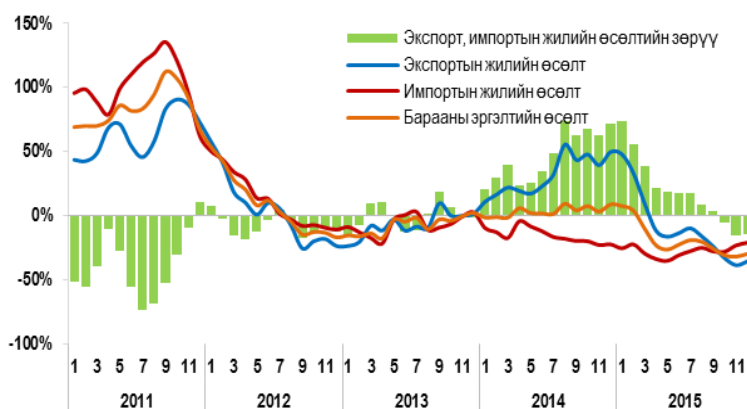
2015 оны 12 дугаар сарын байдлаар гадаад худалдааны нөхцөлийн индекс өмнөх оны мөн үеэс 26.4%-иар, өмнөх сараас 6.8%-иар буурч 1.169-д хүрлээ.

Гадаад худалдааны нөхцөл ийнхүү өөрчлөгдөхөд импортын үнийн индекс өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 2.9%-иар, экспортын үнийн индекс 28.5%-иар буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна. Экспортын үнийн бууралтанд зэсийн баяжмал, төмрийн хүдэр, түүхий нефтийн хилийн дундаж үнэ буурсан нь голлон нөлөөлсөн бол импортын үнийн бууралтад нефтийн бүтээгдэхүүний үнэ буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

Хүснэгт 1. Гадаад худалдааны гүйцэтгэл /сая ам.доллар/

Төрөл	Эхний 12 сар			Өөрчлөлт			
	2015	2014	2013	2015/2014		2014/2013	
				Дүн	Хувь	Дүн	Хувь
Эргэлт	8 466,6	11 011,2	10 626,9	(2 544,6)	-23,1%	384,3	3,6%
Экспорт	4 669,5	5 774,6	4 269,1	(1 105,1)	-19,1%	1 505,5	35,3%
Импорт	3 797,2	5 236,6	6 357,8	(1 439,5)	-27,5%	(1 121,2)	-17,6%
Тэнцэл	872,3	537,9	(2 088,8)	334,4		2 626,7	-125,8%

Дүрслэл 1. Экспорт, импортын өсөлтийн хурд /3 сарын гулсах дунджаар/

Дүрслэл 2. Валютын төлбөртэй худалдаа

Дүрслэл 3. Худалдааны нөхцөлийн индексийн өөрчлөлт /3 сарын гулсах дунджаар/

Бүтэц: 87% + 13%

Ашигт малтмалын бүтээгдэхүүний нийт экспортод эзлэх хувь өнгөрсөн оны мөн үеэс 2%-иар буурч нийт экспортын 87%-ийг бүрдүүлэв.

Чулуун нүүрс, зэсийн баяжмал, төмрийн хүдэр ба баяжмал, боловсруулаагүй нефть гэсэн голлох 4 түүхий эдийн экспорт ашигт малтмалын экспортын 85%, нийт экспортын 74%-ийг тус тус эзэлж байна.

Түүнчлэн энэ 4 бүтээгдэхүүний ашигт малтмалын экспортод эзлэх хувь 3 нэгж хувиар, нийт экспортод эзлэх хувь 4 нэгж хувиар тус тус буурсан байна.

Өсөлт: -19.1%

Экспорт өнгөрсөн оны мөн үеэс 19.1%-иар буурсан бөгөөд үүнд ашигт малтмалын экспортын бууралт голлон нөлөөлжээ. Гол нэрийн бүтээгдэхүүний ангиллаар авч үзвэл чулуун нүүрс, зэсийн баяжмал, төмрийн хүдэр, боловсруулаагүй нефтийн экспорт өнгөрсөн оны мөн үеэс харгалзан 35%, 11%, 49%, 39%-иар буурсан нь ашигт малтмалын экспортыг 21%-иар бууруулжээ.

Өөрчлөлт

Экспортын бүтээгдэхүүн тоо хэмжээний өсөлтөөс шалтгаалж 76.6 сая ам.доллараар өссөн бол үнийн өөрчлөлтөөс шалтгаалж 1,181.7 сая ам.доллараар буурснаар нийт дүнгээр 1,105.1 сая ам.доллараар буурсан байна.

Бүлэг тус бүрээр авч үзвэл ашигт малтмалын экспортын хувьд зэсийн баяжмал, боловсруулаагүй нефть, алтны тоо хэмжээ өссөнөөс шалтгаалж экспорт 354 сая ам.доллараар өссөн бол чулуун нүүрс, төмрийн хүдрийн экспортын тоо хэмжээ буурсан, мөн зэсийн баяжмал, чулуун нүүрс, төмрийн хүдэр, боловсруулаагүй нефтийн үнэ буурснаас шалтгаалж экспорт 1,355 сая ам.доллараар буурсан байна.

Ямааны угаасан ноолуурын тоо хэмжээ өссөн ч үнэ буурснаар уг бүлгийн экспорт 47.9 сая ам.доллараар буурсан. Харин бусад экспортын бүтээгдэхүүний хувьд үнэ болон тоо хэмжээ өссөнөөр өмнөх оны мөн үеэс 4.7 сая ам.доллараар өссөн байна.

Дэлхий зах зээл дээрх түүхий эдийн үнэ

Алтны дэлхийн зах зээл дээрх үнэ 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар унц тутамд 1,061.1-д хүрснээр өнгөрсөн оны мөн үеэс 10.4%-иар, өмнөх сараас 0.3%-иар тус тус буурсан байна.

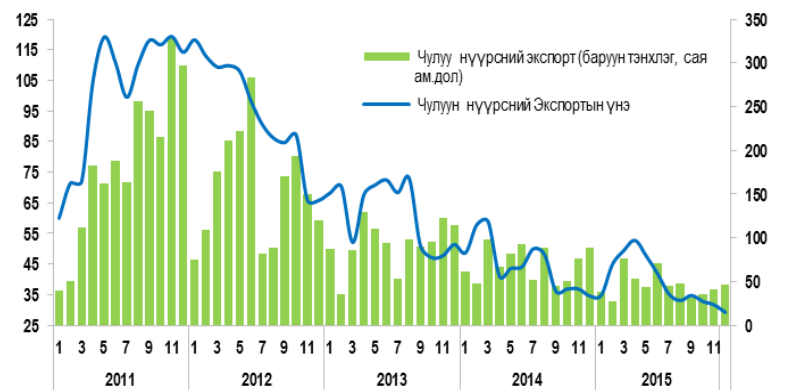
А зэрэглэлийн цэвэршүүлсэн зэс болон төмрийн хүдрийн үнэ 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар харгалзан 4,705.8, 44.0 ам.долларт хүрч өнгөрсөн сарын мөн үеэс зэс 2.3%-иар өсч, төмрийн хүдэр өнгөрсөн сарын түвшинд хадгалагдсан байна. Өмнөх жилийн мөн үетэй харьцуулахад зэс 26.1%-иар, төмрийн хүдэр 36.2%-иар тус тус буурчээ.

Хүснэгт 2. Экспортын барааны гүйцэтгэл (сая ам.доллар)

	2015			2014			Өөрчлөлт		
	Тоо/хэм (МЯН.ТН, МЯН.БАР, КГ)	Дүн	%	Тоо/хэм (МЯН.ТН, МЯН.БАР, КГ)	Дүн	%	Дүн	Өсөлт	%
1. Ашигт малтмал	4 067	87%		5 129	89%		(1 062)	↓-21%	-18.4%
Чулуун нүүрс	14 426	555	12%	19 481	849	15%	(294)	↓-35%	-6%
Зэсийн баяжмал	1 478	2 280	49%	1 378	2 574	45%	(293)	↓-11%	-6%
Төмрийн хүдэр/баяж.	5 065	227	5%	6 324	446	8%	(219)	↓-49%	-4%
Боловсруулаагүй нефть	8 135	387	8%	6 885	635	11%	(247)	↓-39%	-5%
Цайрын хүдэр ба баяж.	84	102	2%	99	113	2%	(12)	↓-10%	0%
Мөнгөжөөгүй алт	11 343	421	9%	10 041	405	7%	15	↑4%	0%
Жонш, лейцит, нефелинт	280	86	1%	314	72	1%	(6)	↓-8%	0%
Молибдений хүдэр/баяж	5	29	1%	4	36	1%	(6)	↓-17%	0%
2. Ноос, ноолуур	237.9	5%		285.7	5%		(48)	↓-17%	-0.8%
Ямааны угаасан ноолуур	4 988	197	4%	4 035	224	4%	(26.6)	↓-12%	-9%
Ямааны сам.ноолуур	559	41	1%	637	62	1%	(21.2)	↓-34%	-7%
3. Бусад	365	8%		360	6%		5	↑1%	0.1%
Нийт дүн	4 669			5 775			(1 105.1)	↓-19.1%	

% - Бүлгийн өсөлтөд оруулсан хувь нэмэр (contribution to the growth)
% 2 - Нийт өсөлтөд оруулсан хувь нэмэр (contribution to the growth)

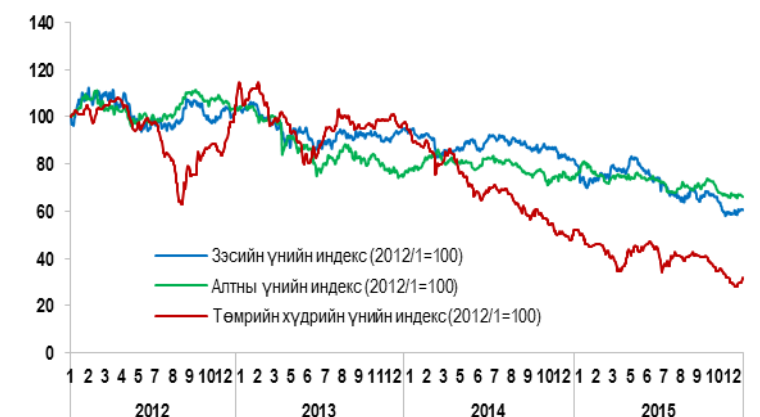
Дүрслэл 4. Чулуун нүүрсний экспорт, зах зээлийн үнэ (ам.доллар)

Хүснэгт 3. Экспортын барааны өөрчлөлт (сая ам.доллар)

	Тоо хэмжээний өөрчлөлт		Үнийн өөрчлөлт		Нийт өөрчлөлт	
		%		%		%
1. Ашигт малтмал	29		(1 091)		(1 062)	
Чулуун нүүрс	(220)	-75%	(73)	-25%	(294)	-35%
Зэсийн баяжмал	186	63%	(480)	-163%	(293)	-11%
Төмрийн хүдэр ба баяжмал	(89)	-41%	(130)	-59%	(219)	-49%
Боловсруулаагүй нефть	115	47%	(363)	-147%	(247)	-39%
Цайрын хүдэр ба баяжмал	(17)	-151%	6	51%	(12)	-10%
Мөнгөжөөгүй алт	53	343%	(37)	-243%	15	4%
Жонш, лейцит, нефелинт	(8)	-128%	2	28%	(6)	-8%
Молибдений хүдэр ба баяжмал	9	142%	(15)	-242%	(6)	-17%
2. Ноос, ноолуур	45.3		(93.1)		(47.9)	
Ямааны угаасан ноолуур	52.8	198%	(79.5)	-298%	(26.6)	-12%
Ямааны самнасан ноолуур	(7.6)	-36%	(13.7)	-64%	(21.2)	-34%
3. Бусад	3	56%	2	44%	4.7	1%
Нийт	76.6		(1 181.7)		(1 105.1)	

Дүрслэл 5. Дэлхийн зах зээл дээрх алт, цайр, зэсийн үнийн динамик

Бүтэц: 29% + 38% +14% +19%

Оны эхний 12 сарын байдлаар нийт импортын 29%-ийг хэрэглээний бүтээгдэхүүн, 38%-ийг хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүн, 19%-ийг нефтийн бүтээгдэхүүн тус тус бүрдүүлж байна.

Хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүний нийт импортод эзлэх хувь өнгөрсөн оны мөн үеэс 2 нэгж хувиар буурсан бол хэрэглээний бүтээгдэхүүн 3 нэгж хувиар өссөн байна.

Өсөлт: -27.5%

Импортын бууралтыг ерөнхий ангиллаар задалвал хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүний бууралт 12%-ийг, хэрэглээний бүтээгдэхүүний бууралт 5%-ийг, нефтийн бүтээгдэхүүний бууралт 9%-ийг тус тус тайлбарлаж байна.

Хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүний импорт өмнөх оноос 2% -иар буюу 654 сая ам.доллараар, хэрэглээний бүтээгдэхүүний импорт 20%-иар буюу 278 сая ам.доллараар, нефтийн бүтээгдэхүүний импорт 39%-иар буюу 447 сая ам.доллараар буурсан нь нийт импортыг 27.5%-иар буюу 1,439 сая ам.доллараар буурахад голлон нөлөөлжээ.

Задаргаа

Хэрэглээний бүтээгдэхүүний импорт өнгөрсөн оны мөн үеэс 20%-иар буюу 278 сая ам.доллараар буурахад түргэн эдэлгээтэй хэрэглээний бүтээгдэхүүн 16%-иар буюу 121 сая ам.доллараар, удаан эдэлгээтэй хэрэглээний бүтээгдэхүүн 25%-иар буюу 157 сая ам.доллараар буурсан нь нөлөөлжээ. Түргэн эдэлгээтэй бүтээгдэхүүний импорт буурахад хүнсний бүтээгдэхүүн, ялангуяа сахар, какао, шоколад болон согтууруулах, согтууруулах бус ундаа, сүү, сүүн бүтээгдэхүүний импортын бууралт голлон нөлөөлсөн. Хэрэглээний барааны импортын 3 сарын гулсах дунджаар тооцсон жилийн өсөлт тайлант хугацааны эцэст сөрөг тэмдэгтэй 20%-д хүрсэн /Дүрслэл 7/. 2014 оны эхний хагаст хэрэглээний барааны импортын өсөлт тогтмол байсан бол 6-р сараас эхлэн буурчээ.

Хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүний импорт буурахад машин, механизм, тоног төхөөрөмж, түүний эд анги 33%-иар буюу 364 сая ам.доллараар буурсан нь голлон нөлөөлсөн. Түүнчлэн барилгын материалын импорт 38%-иар буюу 284 сая ам.доллараар буурсан байна.

Аж үйлдвэрлэлийн орцын импорт 13%-иар буюу 76 сая ам.доллараар буурсан. Уг бууралтыг бусад аж үйлдвэрлэлийн зориулалттай орцын бүтээгдэхүүн бүрдүүлж байна.

Нефтийн бүтээгдэхүүний импорт 39%-иар буюу 447 сая ам.доллараар буурсан. Нефтийн импорт тоо хэмжээний хувьд өнгөрсөн оны түвшинд хадгалагдсан ч хилийн үнийн бууралтаас шалтгаалан нийт дүнгээр ийнхүү буурсан байна.

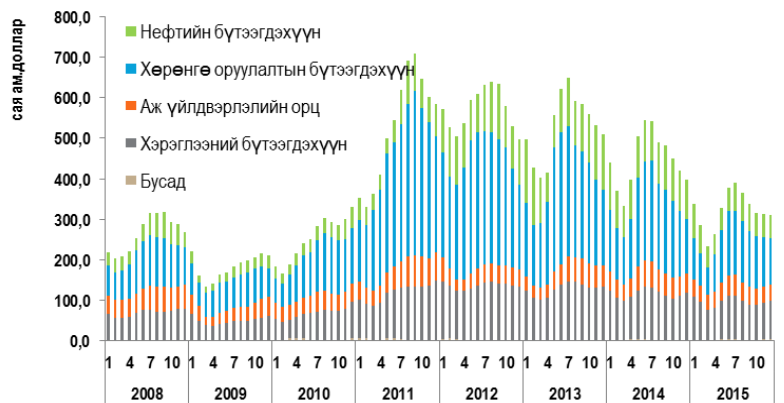
Нефтийн бүтээгдэхүүний хилийн үнэ 2013 оны төгсгөлөөс эхлэн тогтмол буурсан ба 2015 оны 2-р сард 2010 оноос хойшхи хамгийн доод түвшиндээ хүрсэн. Харин 2015 оны 3-р сараас эхлэн эргэн өссөн боловч 8-р сараас буурч 12 сарын байдлаар тонн тутамд 544.9 ам.долларт хүрсэн байна.

Хүснэгт 4. Импортын барааны гүйцэтгэл (сая ам.доллар)

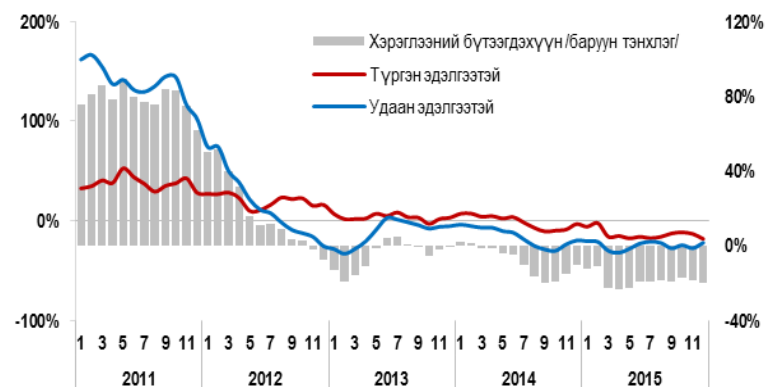
Төрөл	2015		2014		Өөрчлөлт			
	Дүн	%	Дүн	%	Дүн	Өсөлт	%	%2
Хэрэглээний бүтээгдэхүүн	1 101	29%	1 379	26%	(278)	-20%		-5%
Түргэн эдэлгээтэй	643	17%	764	15%	(121)	-16%		-2%
Хүнс	445	12%	531	10%	(87)	-16%		-2%
Эм, тариа	75	2%	82	2%	(7)	-8%		0%
Бусад түргэн эдэлгээтэй бараа	123	3%	151	3%	(27)	-18%		-1%
Удаан эдэлгээтэй	459	12%	615	12%	(157)	-25%		-3%
Гутал, хувцас, цүнх	49	1%	58	1%	(9)	-15%		0%
Гэр ахуйн цах.хэрэгсэл ба тавшлага	94	2%	137	3%	(43)	-32%		-1%
Авто машин, түүний салбаз хэрэгсэл	254	7%	348	7%	(94)	-27%		-2%
Бусад удаан эдэлгээтэй бараа	62	2%	73	1%	(11)	-15%		0%
Хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүн	1 443	38%	2 098	40%	(654)	-31%		-12%
Машин, механик тоног төхөөрөмж, эд анги	749	20%	1 114	21%	(364)	-33%		-7%
Судлаас бусад тээврийн хэрэгсэл, эд анги	113	3%	281	5%	(169)	-60%		-3%
Машин механик, тоног төхөөрөмж, эд анги	637	17%	832	16%	(196)	-23%		-4%
Барилгын материал	473	12%	756	14%	(284)	-38%		-5%
Хөрөнгө оруулалтын бусад бараа	222	6%	228	4%	(6)	-3%		0%
Аж үйлдвэрлэлийн орц	516	14%	592	11%	(76)	-13%		-1%
Хүнсний орц	28	1%	32	1%	(4)	-12%		0%
Химийн бүтээгдэхүүн	89	2%	93	2%	(4)	-4%		0%
Давуу, утас, арьс, савхин эдлэл	16	0%	17	0%	(0)	-3%		0%
Цахилгаан эрчим хүч	129	3%	130	2%	(1)	-1%		0%
Металлын хүдэр, баяжмал болон хаягдал	1	0%	0	0%	1	212%		0%
Бусад аж үйлдвэрлэлийн зориулалттай	252	7%	320	6%	(68)	-21%		-1%
Нефтийн бүтээгдэхүүн	707	19%	1 165	22%	(447)	-39%		-9%
Дизель түнш	377	10%	656	13%	(280)	-43%		-5%
АИ-92, АИ-95	228	6%	320	6%	(92)	-29%		-2%
А-80 болон бусад	103	3%	178	3%	(76)	-42%		-1%
Бусад	29	1%	14	0%	16			0%
Нийт дүн	3 797		5 237		(1 439)	-27.5%		

% - Бүтэцийн өсөлтөд оруулсан хувь нэмэр (contribution to the growth)
% 2 - Нийт өсөлтөд оруулсан хувь нэмэр (contribution to the growth)

Дүрслэл 6. Нийт импортын задаргаа /3 сарын гулсах дундаж/

Дүрслэл 7. Хэрэглээний импортын хандлага /3 сарын гулсах дундаж/

Дүрслэл 8. Нефтийн бүтээгдэхүүний импорт, хилийн дундаж үнэ

